

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

Komisija za kulturo, znanost, šolstvo in šport

Številka: 602-04/16-1/ 1 EPA 1288-VII
Ljubljana, 28. 9. 2016

Komisija Državnega sveta za kulturo, znanost, šolstvo in šport je na podlagi 20. člena Poslovnika Državnega sveta (Uradni list RS, št. 70/08, 73/09, 101/10, 6/14 in 26/15) sprejela

M n e n j e

k Predlogu zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o visokem šolstvu (ZViS-K) - druga obravnava

Komisija Državnega sveta za kulturo, znanost, šolstvo in šport je na 43. seji 28. 9. 2016 obravnavala Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o visokem šolstvu (ZViS-K), ki ga je v obravnavo Državnemu zboru predložila Vlada Republike Slovenije.

Komisija **ne podpira** predloga zakona.

Predlog zakona (v nadaljnjem besedilu: ZViS-K) sledi šestim ciljem, ki predstavljajo najpomembnejša izhodišča za razvoj sodobnega visokošolskega sistema, kot ga opredeljuje Nacionalni program visokega šolstva 2011–2020. Skupni imenovalec omenjenih ciljev je spodbujanje in vzpostavljanje kakovosti visokošolskih zavodov v smeri pedagoške in raziskovalne odličnosti, sodelovanje z zunanjim okoljem, večja internacionalizacija pedagoškega in raziskovalnega dela in večja avtonomija visokošolskih zavodov. Predlog zakona, skladno z odločbo Ustavnega sodišča, vzpostavlja stabilen in transparenten način financiranja visokega šolstva, pri čemer se uveljavlja štiriletno stabilno financiranje študijske dejavnosti v višini 1 % BDP. S predlogom zakona se uvaja koncept razvojnega stebra financiranja, namenjenega kakovostnemu razvoju študijske dejavnosti, mednarodni odprtosti, prenosu znanja, znanstvenoraziskovalnemu delu in umetniški ustvarjalnosti. Novela izpostavlja pomembnost odprtosti sistema v mednarodno okolje, ki spodbuja njegovo odličnost; omogoča prilagodljivost sistema oz. povečanje fleksibilnosti študijskih programov tudi v tujih jezikih, vzpostavlja inkluziven sistem upravljanja visokošolskih zavodov ob zavedanju, da je akademski prostor skupnost visokošolskih učiteljev/raziskovalcev, študentov in drugega osebja. Predlog zakona prinaša ukrepe za zmanjšanje t. i. osipništva študentov oz. skrajševanje časa študija, med drugim s prilagodljivimi študijskimi programi in v povezavi s hitrejšim preходом na trg dela.

Komisija izpostavlja, da so se že v času oblikovanja besedila predloga ZViS-K zlasti v strokovni javnosti pojavila ostra opozorila glede spremembe 8. člena veljavnega zakona, ki opredeljuje učni jezik na visokošolskih zavodih. Problematiko spremembe omenjenega člena je strokovna javnost obravnavala tudi na posvetu z naslovom Predlog sprememb in dopolnitev Zakona o visokem šolstvu: učni jezik v visokem šolstvu, ki ga je organiziral Državni svet. Predstavniki strokovne javnosti s področja jezikoslovcev so zlasti opozorili, da se bo z napovedano spremembo znižala kakovost poučevanja in raziskovanja ter da je predlagana rešitev v nasprotju z Ustavo RS in Zakonom o javni rabi slovenščine. Komisija ugotavlja, da predlagatelj predloga ZViS-K ni upošteval opozoril večine strokovnjakov s področja jezikoslovja, terminologije in terminografije, ki opozarjajo na zanemarjanje slovenskega strokovnega in znanstvenega izrazoslovja na vseh področjih visokošolskega študija in raziskovanja. Predlagana sprememba ogroža materinščino oz. slovenski jezik kot visokošolski učni jezik.

Komisija opozarja, da predlagatelj, ki se sklicuje tudi na pozitivno stališče Rektorske konference RS in Sveta za visoko šolstvo RS, pri oblikovanju predloga spremembe 8. člena veljavnega zakona ni dovolj tehtno premislil in argumentiral razlogov oz. izjem za opredelitev možnosti izvajanja študijskih programov v tujem jeziku, v primerih ko se primerljivi študijski programi ali deli študijskih programov na visokoškolskem zavodu izvajajo tudi v slovenskem jeziku in pri njihovem izvajanju sodelujejo gostujoči visokošolski učitelji iz tujine ali je vanje vpisano večje število tujih študentov. Izpostavlja tudi mnenje Zakonodajno-pravne službe Državnega zbora, ki opozarja, da predlog zakona ne opredeljuje javne službe, ki se v spremenjenem 8. členu celo izpušča. Zakon bi namreč moral tudi v povezavi z izvajanjem študijskih programov v slovenskem jeziku, med drugim, določiti pogoje za dostop posameznikov do visokošolskega izobraževanja v okviru javne službe, temeljne zahteve za izvajalce v okviru javne službe ter določiti njen način opravljanja. Določba 11. člena Ustave, ki govori o slovenskem jeziku kot o uradnem jeziku, ki je v javni službi oz. rabi privilegirani jezik in je odraz državne suverenosti in narodne samobitnosti. V razpravi so bili izraženi tudi pomisleki glede primerljivosti študijskih programov, pri čemer v predlogu zakona niso opredeljeni niti kriteriji niti merila za ugotavljanje primerljivosti.

Na podlagi izraženih opozoril v razpravi oz. večkrat v javnosti izraženih kritik s strani strokovnjakov s področja jezikoslovja, komisija predlaga spremembo besedila 1. člena predloga ZViS-K in matičnemu Odboru Državnega zbora za izobraževanje, znanost, šport in mladino predlaga, da ga povzame kot svoj amandma.

Nov 1. člen predloga zakona (ZViS-K) naj se glasi:

"V Zakonu o visokem šolstvu (Uradni list RS, št 32/12 – uradno prečiščeno besedilo, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 109/12 in 85/14) se 8. člen spremeni in dopolni tako, da se glasi:

8. člen
(Učni jezik)

Učni jezik je slovenski.

Visokošolski zavodi lahko na vseh stopnjah v tujem jeziku izvajajo:

- študijske programe tujih jezikov;
- skupne študijske programe, ki se izvajajo s tujimi visokoškolskimi ustanovami;
- študijske programe, ki jih visokoškolski zavodi izvajajo v tujini;
- dele študijskih programov, ki jih izvajajo gostujoči visokoškolski učitelji iz tujine; in - študijske programe ali dele študijskih programov, če se vzporedno izvajajo tudi v slovenskem jeziku, vendar se izvajanje v tujih jezikih ne financira iz javnih sredstev.

Študenti, ki so državljani Republike Slovenije, se lahko izobražujejo le po prvi in peti alineji predhodnega odstavka tega člena, po četrti pa le, če obseg vsebin v tujem jeziku na prvi stopnji ne presega deset odstotkov vseh kreditnih točk študijskega programa, na drugi dvajset in na tretji stopnji petdeset odstotkov vseh kreditnih točk študijskega programa.

Študijske programe v tujem jeziku lahko izvajajo samo visokoškolski učitelji s certifikatom o znanju tega jezika na ravni J1 ali C2.

Visokoškolski zavodi:

- skrbijo za razvoj in učenje slovenskega strokovnega in znanstvenega jezika pri oblikovanju in izvajanju visokošolskih dejavnosti;
- skrbijo za razvoj slovenskega strokovnega in znanstvenega jezika tako, da za vsako napredovanje visokošolskih učiteljev v višji habilitacijski naziv predpišejo vsaj dva znanstvena in vsaj dva strokovna članka v slovenskem jeziku;
- organizirajo jezikovne tečaje slovenskega jezika skozi vse študijsko leto; za njihovo izvajanje država zagotovi javna sredstva.

Visokoškolski zavodi avtonomno določajo jezikovno politiko, pri čemer morajo zagotoviti, da:

- slovenski visokoškolski učitelji ne predavajo v tujem jeziku, razen v primerih, ko se študijski programi po drugem odstavku 8. člena tega zakona lahko izvajajo v tujem jeziku;
- je visokoškolskim učiteljem, sodelavcem in študentom, ki so tujci ali Slovenci brez slovenskega državljanstva, omogočeno učenje slovenskega jezika; in
- je študentom zagotovljena pravica, da vse obveznosti pri visokoškolskih učiteljih, ki so državljani Republike Slovenije, razen po študijskih programih iz prve in pete alineje drugega odstavka 8. člena, lahko opravijo v slovenskem jeziku.

Podrobnejši način skrbi za razvoj in učenje slovenskega jezika določi minister, pristojen za visoko šolstvo, v soglasju z ministrom, pristojnim za kulturo, najkasneje v treh letih od sprejema tega zakona."

Obrazložitev

Vladni predlog spremembe 8. člena Zakona o visokem šolstvu deprivilegira slovenski jezik znotraj visokošolskega prostora, ker odpira zakonsko možnost, da bi slovenski učitelji lahko predavali slovenskim študentom v tujem jeziku. Izhajajoč iz aktualnih razmer na visokoškolskih zavodih (med tujimi jeziki prevladuje angleški jezik), slovenski jezik izginja iz nekaterih strok, predavanja v tujem jeziku so na nizki jezikovni ravni), je moč sklepati, da se bo kakovost znanja poslabšala in ne izboljšala. S t. i. anglikacijo se kršijo osnovne spoznavne in sporočilne zakonitosti uporabe

akademskega jezika. Dajanje prednosti angleškemu jeziku zmanjšuje zmožnosti za spoznavanje slovenskega jezika in kulture pri gostujočih študentih, učiteljih in raziskovalcih, kar je bistvo evropske deklarirane večjezičnosti. Firenška resolucija o rabi jezika pri univerzitetnem poučevanju in raziskovanju pravi, da angleški jezik ni nevtralen medij sporazumevanja za vse namene. Zato resolucija svari pred rabo reducirane različice angleškega jezika kot prevladujočega ali izključujočega sredstva pri poučevanju in objavljanju v drugih jezikovnih okoljih, saj to razvrednoti druge jezike in postopoma povzroči, da so čedalje bolj neprimerni za znanstveno razpravo. Angleški jezik ni univerzalen jezik znanosti.

Visokošolski predavatelji oblikujejo slovenski strokovni jezik, strokovno izrazje in ga posredujejo študentom. Visokošolska izobrazba mora študente opismeniti v strokovnem slovenskem izrazoslovju, strokovnjaki s področja jezikoslovja pa opozarjajo, da je strokovno slovensko izrazoslovje osiromašeno na vseh področjih visokošolskega študija. Država je dolžna braniti slovenski jezik kot ustavno vrednoto, zato mora zagotoviti zakonsko in finančno podporo za uveljavitev jezikovne politike v visokem šolstvu, ki zagotavlja primarni položaj slovenskega jezika. Univerze oz. visokošolski zavodi morajo slovenskim študentom omogočiti uresničevanje njihove ustavne pravice do predavanj in izpitov v slovenskem jeziku. Dolžne so skrbeti za razvoj, učenje in rabo slovenskega strokovnega in znanstvenega jezika. Rabo in razvoj slovenskega jezika pa bi morale brezpogojno in enotno podpirati vse izobraževalne institucije. Slovenski jezik bi moral imeti popolno prednost pred tujimi jeziki tudi na znanstvenem in kulturnem področju.

V predlogu sprememb 1. člena predloga zakona (ZViS-K) so tako določeni pogoji za poučevanje v tujih jezikih, posebej pa še skrb za razvoj in učenje slovenskega jezika.

* * *

Komisija prav tako podpira člane Slovenske akademije znanosti in umetnosti pri "zavzemanju za tako zakonsko rešitev vprašanja učnega jezika v javnem visokem šolstvu, ki bo ob spodbujanju mobilnosti visokošolskih učiteljev in študentov ter uporabe študijskih gradiv tudi v tujih jezikih vsakemu študentu v javnem visokošolskem sistemu omogočala, da svoje obveznosti v celoti opravlja v slovenskem jeziku. Vzporedni programi v tujih jezikih naj se financirajo izključno iz ne-proračunskih sredstev, kot so npr. šolnine."

Komisija se je v razpravi seznanila še z nekaterimi vprašanji, med drugim z urejanjem prilagoditev prostora in opreme študentom s posebnimi potrebami, stabilno kadrovsko strukturo kot enim od temeljev kakovosti, posledicami prehoda na institucionalno akreditacijo in pristojnostmi NAKVIS pri preoblikovanju študijskih programov.

* * *

Za poročevalca je bil določen predsednik komisije dr. Zoran Božič.

Mag. Damijana Zelnik, l.r.
sekretarka

Rudi Matjašič, mag. posl. ved, l.r.
predsedujoči